

Când cultura se inspiră din cult, se deschide spre eternitate: Patriarhul Daniel de Ziua Culturii

Patriarhul României vorbește în mesajul transmis de Ziua Culturii Naționale despre legătura dintre cult și cultură, dar și despre valoarea liturgică și culturală a cimitirelor.

„Când cultul religios a rodit în cultură, el s-a deschis spre universalitate, iar când cultura s-a inspirat din cult, ea s-a deschis spre eternitate”, spune Preafericitul Părinte Patriarh Daniel.

În viziunea patriarhului, prin cultură „ca relație multiplă a omului cu natura și cu societatea, se exprimă dimensiunea spirituală, creatoare a omului”.

Creat după chipul lui Dumnezeu-Creatorul, omul exprimă capacitatea sa creatoare prin modul în care înțelege și folosește natura, transfigurând natura în cultură. Legătura directă a omului creator cu Dumnezeu-Creatorul universului se numește cult. Legătura omului cu creația lui Dumnezeu, cu lumea, se numește cultură.

Text integral:

Comemorarea celor decedați și cultul eroilor susțin cultura recunoștinței și a comuniunii între generații

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a declarat anul 2021 ca An comemorativ al celor adormiți în Domnul, cu scopul de a evidenția și promova valoarea liturgică și culturală a cimitirelor. Din punct de vedere al identității noastre spirituale, cimitirul este un memento memorial al timpului, întrucât moștenirea memorată creează rădăcinile spirituale necesare atât păstrării identității proprii, a comuniunii între generații, cât și a continuității în istorie a spiritului unui neam.

Pe lângă valoarea religioasă sau cultică a cimitirelor, ele au în plus valoarea de moștenire spirituală a unui popor, devenind, astfel, patrimoniu cultural național. Etimologic vorbind, patrimoniul ne leagă de părinți și de patrie, ne dă identitate în istorie și ne inspiră pentru viitor.

Comemorarea celor decedați și cultul eroilor contribuie la dezvoltarea culturii recunoștinței și a comuniunii între generații. Veșnica lor pomenire din neam în neam înseamnă eterna lor comemorare din generație în generație.

Prin cultură, ca relație multiplă a omului cu natura și cu societatea, se exprimă dimensiunea spirituală, creatoare a omului. Creat după chipul lui Dumnezeu-Creatorul, omul exprimă capacitatea sa creatoare prin modul în care înțelege și folosește natura, transfigurând natura în cultură. Legătura directă a omului creator cu Dumnezeu-Creatorul universului se numește cult. Legătura omului cu creația lui Dumnezeu, cu lumea, se numește cultură. Când Dumnezeu este perceput ca fiind prezent în lume, cultura are o profundă dimensiune religioasă, iar natura înconjurătoare este percepută ca dar și limbaj nonverbal al lui Dumnezeu către omul, ființă inteligentă, chemat să primească darul, să-i descifreze, prin contemplație spirituală și cercetare științifică, sensurile lui multiple și să facă din el, prin cultivare, adică prin hărnicie creatoare și dărnicie milostivă, răspuns inteligent și iubitor la inteligența și iubirea lui Dumnezeu-Creatorul pentru creația Sa. Astfel, întreaga cultură umană autentică poate deveni cult inteligent și sensibil adus Creatorului universului, iar cultul religios rămâne matricea și paradigma originară a culturii. Când cultul religios a rodit în cultură, el s-a deschis spre universalitate, iar când cultura s-a inspirat din cult, ea s-a deschis spre eternitate.

Cimitirele ortodoxe românești, unele înscrise în patrimoniul cultural național al României, altele cuprinzând în perimetrul lor valoroase monumente artistice funerare dedicate unor personalități naționale, subliniază o dimensiune spirituală

esențială: continuitatea de-a lungul timpului, precum și capacitatea de comuniune a unui popor cu generațiile trecute.

Cimitirele ortodoxe românești sunt locuri de reculegere și de pelerinaj; în ele aflăm mormintele străbunilor noștri, ale înaintașilor, precum și morminte sau monumente funerare ale marilor personalități naționale, oameni de cultură, de artă, oameni de știință, personalități politice sau religioase, morminte și monumente ale eroilor care s-au jertfit pentru unitatea, libertatea și demnitatea poporului român, ale eroilor revoluției române din decembrie 1989, precum și morminte ale martirilor mărturisitori ai lui Hristos Domnul din închisorile regimului comunist totalitar; pomenirea lor cu recunoștință este nu doar o datorie morală a noastră, a tuturor, ci este și un act de sănătate spirituală a sufletului, deoarece numai recunoștința sau comemorarea este relație vie mai tare decât moartea fizică a persoanei.

Cimitirul are un sens profund eclesial și cultural în tradiția noastră creștină ortodoxă românească. Îngrijirea spațiului sacru în care se află îngropate trupurile celor adormiți constituie o îndatorire și o responsabilitate a creștinilor de a păstra aprinsă flacăra pomenirii din neam în neam sau din generație în generație a celor decedați, mai ales a eroilor care s-au jertfit pentru apărarea credinței și a patriei. Această cinstire a cimitirelor este o adevărată cultură a sufletului românesc care crede, simte și mărturisește că iubirea este mai tare decât moartea. Mulțimea pomelnicelor și parastaselor pentru cei decedați sau adormiți în Domnul și pentru eroii neamului constituie un puternic factor de cultivare a conștiinței identității, unității și continuității noastre naționale. Rugăciunile și pomenirea celor adormiți în Domnul, valoarea liturgică și culturală a cimitirelor sunt elemente de mare statornicie, continuitate și unitate de-a lungul generațiilor. În acest sens, este semnificativ faptul că „pomelnicul” a stat la baza Cronicelor românești, exemplul sugestiv fiind Pomelnicul de la Mănăstirea Bistrița, Neamț, unul dintre cele mai vechi documente ale culturii medievale românești, care conține, pe lângă nume, și câteva date de mare importanță privind începutul istoriei voievodale și bisericești.

Cultul morților exprimat prin pomelnice, monumente funerare și cimitire, constituie expresii de necontestat ale continuității ca neam sau popor, mărturii ale istoriei permanenței românești și ale spiritualității naționale. Numai un popor statornic, un popor care iubește pământul său, țara sa, a putut transmite din generație în generație limba și obiceiurile sale. În repetate rânduri, Nicolae Iorga afirma că suntem un popor care nu ne-am părăsit limba și mormintele înaintașilor și de aceea suntem legați sufletește de pământul pe care trăim.

Cimitirele au desigur și o semnificație și valoare culturală. Ele sunt expresia respectului și pioasei aduceri aminte față de înaintași. Creștinii au schimbat numele

sarcofagului (mâncător de trup) în sicriu (cutie sau chivot pentru obiecte prețioase), iar necropola (orașul morților) a devenit cimitir (loc de odihnă a celor adormiți în Domnul Iisus Hristos, Cel răstignit și înviat din morți).

Crucile de pe mormintele cimitirelor și poziționarea celor decedați spre Răsărit ne arată că Ortodoxia este Biserica legăturii dintre Cruce și Înviere. Nicio altă Biserică nu se referă, în viața sa liturgică, mai mult decât Ortodoxia, la puterea Sfintei Cruci care se arată mai ales în lumina Învierii, Crucea fiind cinstită ca „sfântă și făcătoare de viață”. În același timp, nicio altă Biserică nu celebrează, mai intens și mai des în cultul ei, cultul morților îndreptat spre taina Învierii lui Hristos. Toate acestea se explică prin faptul că Ortodoxia înțelege și trăiește profund taina nedespărțitei legături ce există între Crucea și Învierea lui Hristos, între dăruirea Sa totală ca om, lui Dumnezeu și semenilor, pe de o parte, și dăruirea totală a lui Dumnezeu umanității Sale jertfelnice, pe de altă parte. Crucea este manifestarea puterii iubirii smerite și jertfelnice, mai tare decât moartea, iar Învierea lui Hristos este preaslăvirea din partea lui Dumnezeu a acestei iubiri jertfelnice. De aceea, Ortodoxia înțelege puterea Crucii ca fiind făcătoare de viață, iar slava Învierii ca fiind preaslăvire a puterii Crucii; așadar, nedespărțite una de cealaltă.

Rugăciunile pentru cei adormiți în Domnul și cinstirea mormintelor sunt practici străvechi ale Bisericii, care au temei în Sfânta Scriptură și în Tradiția Bisericii, ele nu sunt invenții târzii sau simple obiceiuri omenești, ci constituie o expresie a iubirii smerite și milostive față de semenii noștri, mai ales față de cei adormiți în Domnul Hristos Cel răstignit și înviat din morți.

Din punct de vedere creștin, moartea poate avea trei înțelesuri: moarte fizică, adică despărțirea sufletului de trup; moarte spirituală, cauzată de păcat (cf. Romani 6, 13) și moarte veșnică, adică despărțirea pentru totdeauna a omului de Dumnezeu, Izvorul vieții.

Moartea fizică a omului nu înseamnă neființă, distrugere totală sau pieire a persoanei, deoarece sufletul omului este nemuritor (cf. Ecclesiasticul 12, 7). Mântuitorul Iisus Hristos spune tâlharului de pe cruce că va fi cu El în Rai, chiar în ziua morții (cf. Luca 23, 43). De asemenea, parabola cu dreptul Lazăr și bogatul nemilostiv arată continuitatea vieții sufletului dincolo de mormânt, adică după despărțirea sufletului de trup (cf. Luca 16, 22-31). Cartea Apocalipsa vorbește despre sufletele sfinților care se roagă înaintea tronului lui Dumnezeu (cf. Apocalipsa 5, 8). Hristos „stăpânește și peste morți și peste vii” (Romani 14, 9), iar „cel ce crede în El, chiar dacă va muri, va trăi” (Ioan 11, 25), adică moartea fizică a omului credincios nu poate suprima viața sufletească a acestuia.

Adevăratul creștin nu se teme atât de moartea trupească, cât de moartea spirituală, de păcat, deoarece aceasta din urmă înseamnă ruperea comuniunii cu Dumnezeu Cel veșnic viu (cf. Matei 10, 28). Moartea fizică nu poate despărți total pe cei ce cred în Hristos Cel înviat din morți și se iubesc întru El (cf. Romani 8, 35-37). De aceea, adevărații creștini mențin – prin rugăciune și prin acte de milostenie – legătura iubirii cu cei adormiți în Domnul.

În anul 2021, Anul omagial al pastorației românilor din afara României, se cuvine să cunoaștem mai bine și să cinstim mai mult monumentele eroilor din țară, dar și monumentele și cimitirele militare românești din străinătate, în care sunt înhumați soldații români care au luptat în Războiul de Independență, în Primul Război Mondial, în Al Doilea Război Mondial, sau cunoașterea mormintelor celor decedați în prizonierat. De asemenea, sunt prea puțin cunoscute și cinstite locurile și cimitirele în care zac trupurile românilor uciși pe nedrept, precum locul unde a avut loc Masacrul de la Fântâna Albă, din nordul Bucovinei (acum în Ucraina), unde au fost uciși aproape 3000 de români, la 1 aprilie 1941, într-o zi de Paști, pentru că acești români au dorit să treacă granița impusă atunci de Uniunea Sovietică. Totodată, este prea puțin cunoscut și cinstit cimitirul eroilor români din localitatea Țiganca, Republica Moldova, situat la câteva zeci de kilometri de granița Prutului.

Ultimul articol din Crezul Ortodox „Aștept învierea morților și viața veacului ce va să fie” și viața liturgică a Bisericii ne îndeamnă pe toți să înnoim cinstirea sufletelor celor dragi adormiți în Domnul, precum și grija pentru mormintele și cimitirele românești, cu încredințarea că vom contribui astfel și la păstrarea și promovarea culturii și identității noastre naționale.

† Daniel

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Foto credit: Mircea Florescu/Arhivă Basilica.ro

Basilica.ro